

Pohjolan prinsessat myyttien ja historian takana

Anu Lahtinen: Pohjolan prinsessat viikinkineidoista renessanssiruhinattariin. Atena, Jyväskylä 2009. 223 s.

■ Tuottelias historiankirjoittaja ja keskiajantutkija Anu Lahtinen on ottanut teoksissaan huomioon sekä akateemisen yleisön että historiasta muutoin kiinnostuneen laajan lukijakunnan. Lahtisen uusi teos *Pohjolan prinsessat* on tällä kertaa ensisijaisesti populaari kirja. Teoksessaan Lahtinen pyrkii esittämään, miten erilaisia elämäntilanteita Skandinavian hallitsijasukujen naisilla on ollut. Samalla näiden naisten toiminta kertoo Pohjolan kuningashovien elämästä ja myös yhteiskunnallisesta kehityksestä varhaiselta keskialjalta aina uuden ajan alkuun saakka.

Kirja toimii hyvänä oppaana tai kertauksena Skandinavian keskiajan historiaa vähemmän tunteville lukijoille. Vaikka kirjan päähuomio on hallitsijaperheiden naisissa, heidän elintavoissaan ja toiminnassaan, kirjassa sivutaan jonkin verran myös laajempaa yhteiskunnallista ja poliittista kehitystä. Lähdeluettelon sekä lähdetekstien esittelyn avulla lukijalle tarjotaan mahdolli-

suus – kiinnostuksensa mukaan – liittyy Lahtisen esittelemät prinsessat laajempaan historialliseen yhteyteen.

Kirja on kirjoitettu yleistajuisesti ja kiinnostavasti. Tieteellisen vakavaa tyyliä ja pitkästä pohdintaa on jopa vältetty. Monissa yleiskuvaan pyrkivissä teoksissa on usein vaarana ajautua luettelointiin. Lahtisen teoksessa luettelointia on pyritty välttämään keskittymällä mielenkiintoisiin ja toisistaan poikkeaviin prinsessoihin, eikä kaikkia Pohjolan ylimystön naisia ole esitelty. Mielestäni tämä on hyvä ja toimiva ratkaisu, jonka ansiosta kirja säilyttää lukijaystävällisen otteensa.

Kirjan alussa Lahtinen tekee selväksi, ettei ”prinsessan” elämä keskiajan Skandinaviassa suinkaan aina ollut pelkkää hoviloistoa tai joutilaisuutta. Kuningashuoneiden naispuolisten ei-hallitsevassa asemassa olevien jäsenten elämää ohjasivat käytännön asiat sekä suvun ja hovin tarpeet. Silti heillä oli muihin aikansa naisiin verrattuna paremmat mahdollisuudet nauttia elämässään myös joistakin ylellisyyksistä. Samalla prinsessojen elämä saattoi olla raakaa ja vaarallista, etenkin veristen valtataisteluiden keskellä. Lahtinen myös tuulettaa vanhoja käsityksiä siitä, että hallitsijasukujen tyttärien naittaminen nuorena olisi ollut pelkkää nuorten tyttöjen sortamista. Avioliiton kautta nuori prinsessa saattoi saada turvaa ympärilleen siinä tapauksessa, että hänen omat vanhempansa ja läheisensä joutuivat vaikeuksiin tai kuolivat. Varttuessaan prinsessa saattoi

myös päätyä keskeiseen asemaan hovissa etenkin leskikuningattaren tai kuninkaan äidin rooleissa.

Kirja on jaettu kolmeen osaan, jotka ovat Saagojen aika, Keskiajan valtas naiset sekä Renessanssiprinsessat. Luvuissa käydään läpi, miten ylimystön naisten elämä on muuttunut keskialjalta uuden ajan alkuun. Samalla tarkastellaan hallitsijasukujen ja hovikulttuurin kehitystä erityisesti Tanskassa, Norjassa ja Ruotsissa. Lahtinen tuo hyvin esille keskiajan tutkimukseen liittyvät epävarmuudet ja lähdeaineiston hajanaisuuden. Jopa hie man holhoavaan sävyyn kirjoittaja varoittaa lukijaansa siitä, että erityisesti saagojen ajalta on vaikea todeta mitään varmasti ollutta tai tapahtunutta.

Kirjan kuvissa esitellään keskiaikaista esineistöä ja kuvataidetta, jotka tuovat eloa Pohjolan naisten ja miesten elämää. Kirjan kuvituksessa on ansiokkaasti otettu huomioon Skandinavian eri kolkat ja Pohjois-Eurooppa laajemminkin. Kuvitukseen tai lisätietoihin olisin kaivannut muutamia selventäviä sukutauluja hallitsijaperheiden ja prinsessojen sukulaissuhteista. Kaikkien kirjan prinsessojen sukyhteyksien selvittäminen ei olisi ollut tarpeen, mutta joissakin tapauksissa pelkkään kirjalliseen esitykseen perustuen lukijan voi olla vaikea ymmärtää hallitsijaperheiden yhteyksiä toisiinsa. Lahtinen kyllä toteaa, että eurooppalaiset ruhtinassuvut olivat monin tavoin yhteyksissä toisiinsa. Näitä yhteyksiä olisi ollut mielekästä selventää muutamalla kaaviolla.

Lahtinen tuntee aiheensa ja alkuperäislähteensä hyvin. Siten onkin miellyttävää, että hän paneutuu myös esittelemään käyttämiään lähdetekstejä ja niiden lukutapoja. Samalla tavalliselle lukijalle kenties paljastuu jotain historian-tutkimuksen käytännteistä, ihan puolivahingossa. Lahtinen on teoksessaan pyrkinyt tekemään eron historiallisten faktojen – kaikkine epävarmuuksineen – ja kaunokirjallisuuden antamien kuvausten välille. Kirja sisältää monia otteita kaunokirjallisuudesta ja kronikoista, joiden maalailemia prinsessakuvauksia lukija voi verrata Lahtisen esitykseen. Teoksesta jääkin tunnelma, että Pohjolan prinsessojen elämä on ollut jossain myytin, historiallisen tulkinnan ja todellisuuden välissä.

Kaiken kaikkiaan Lahtisen kirja on mielenkiintoinen yleisesitys hallitsijasukujen naisten elämästä 600–1600-lukujen Pohjolassa. Parhaassa tapauksessa kirja voi herättää lukijassa mielenkiinnon keskiajan historiaan ja tutkimukseen. Teoksen ehdottomiin ansioihin kuuluukin se, että kirja tuo esiin keskiaikaisen elämänrytmin moninaisuuden. Täten Lahtisen prinsessat sekä erilaisten lähdeaineistojen ja kuvaston esittely avartavat tavallisen lukijan käsitystä menneiden aikojen ihmisten toiminnasta. Sen sijaan tieteelliselle yleisölle kirja toimii hyvänä esimerkkinä siitä, miten esittää tutkimuksensa päähuomiot yleistajuisesti ja kiinnostavalla tavalla populaärissä muodossa.

Lahtisen *Pohjolan prinsessat* on kenties yksinkertaistettu

esitys kirjoittajansa näkemyksistä, mutta yhtä kaikki hänen tarkoituksensa tulee selväksi. Pohjolan hallitsijasukujen naisten elämään ja toimintaan on vaikuttanut ylhäisen syntyperän ja sukuyhteyksien lisäksi naisten ikä, perhesuhteet sekä naisten omat ominaisuudet ja luonteenpiirteet. Näiden yhteisvaikutuksesta naisten elämässä on ollut erilaisia toimintoja ja erilaisia elämänkohtaloita äiteinä, tyttärinä, vaimoina ja prinsessoina. Siten ei ole löydettävissä yhtä muotokuvaa tai tarinaa, joka riittäisi kuvaamaan kaikkia Pohjolan prinsessoja.

Miia Ijäs